

Lánynevelés és -védelem a két világháború közötti Székelyföldön

A XIX. század második felében többek közt a jobbágyfelszabadítás, illetve a vasúthálózat kiépítése következtében átalakulásnak, korszerűsödésnek indult Erdély agrártársadalmá. A haladás üteme lassú, de mindvégig folyamatos volt. A modernizációs folyamatból a Székelyföld sokáig kimaradt, sőt az 1880-as években a hagyományos székely társadalom tartós válságon ment át.

A válság okát már a kortársak is a növekedő népességet eltartani képtelen, külterjes mezőgazdaságban jelölték meg. A történelmi-társadalmi fejlődésből kifolyólag a Székelyföldön többnyire kis földbirtokok alakultak ki, amelyek a további felaprózódás következtében képtelenek voltak eltartani az egyre növekvő népességet. A terméshozam mennyiségét és milyenségét a köztudottan zord időjárás is befolyásolta. A válság másik okát a nagyipar megtelepedésének késésében kereshetjük, ugyanis a nagyipar munkalehetőséget nyújthatott volna az agrárszektorból kiszorulóknak számára. Az így kialakult agrár-túlnépesedés egyfajta megoldásaként megindult a székely fiatalság elvándorlása. Miközben Udvarhely vidékéről főként Amerikába vándoroltak ki, addig a csíkiak és a háromszékiek – a földrajzi elhelyezkedésből adódóan is – Óromániában keresték boldogulásukat. Az ott szerzett pénzen a hazatérő fiatalok rendszerint szántóföldet, kaszálót, igavonó állatokat, gazdasági felszereléseket vásároltak, esetleg házat építettek.

A Trianont követő hatalomváltás után a székely fiatalságnak az egzisztenciateremtés céljából idegenbe való vándorlása annyiban módosult, hogy ezután útjuk ki-

mondottan a román nagyvárosok, Bukarest, Galac, Brăila, Ploiești stb. felé irányult. A hosszabb-rövidebb időre elvándorlók közt nemcsak legények, hanem lányok is voltak, akik a férjhezmenetelhez szükséges kelengyét alkotó tárgyakat, háztartási eszközöket szerezték be az idegenben gyűjtött keresetükből.

A két világháború közötti időszakban az ifjúság, s különösen a lányok szerepe felértékelődött a hit, a hagyomány és a fajvédelem szempontjából. A román megszállás első éveiben az ellenállás külső megnyilvánulása „a magyar ruhának az utcára való kivonulása” volt. A székely leányok és asszonyok a román hatalom nemzetellenes politikájával szemben egy mozgalom elindításával tiltakoztak, amely által átmentették a mának a régi, gyönyörű népviseletet. Ebben a mozgalomban a csíkszeredai dr. Pál Gáborné és Hirsch Hugóné Filep Judit járt az élen. Az utóbbi Domokos Pál Péterrel közösen szervezte a szőttesbál mozgalmat, ami azt jelentette, hogy a falusi értelmiség vezetésével a lányok-asszonyok mind szőttes ruhát öltöttek, a férfiak harisnyát, és műsoros bálakat rendeztek. Nagyon nívós, társadalmi eseménynek számító bállok voltak ezek, amelyeknek bevételét valamilyen jótékonyági célra fordították.

A népviselet megőrzésére tett esküt 1931. július 7-én ezerhatszáz csíki székely leány is az első Ezer Székely Leány Napja alkalmával. A Páter Takács Gábor csíksomlyói ferences házfőnök, Stettner Andrea és Zakariás Flóra Szociális Testvérek Társaságának tagjai által elsőként egybehívott ifjúság – nemzeti viseletének megőrzése mellett – fogadalmat tett

a hitéhez, erkölcséhez és szokásaihoz való ragaszkodására is. A papság és a katolikus tanítók erőteljes támogatásával az Ezer Székely Leány Napját a következő években is megszervezték, hacsak a hatóságok nem akadályozták meg. A székely ifjúság keresése, az egész magyar ifjúságnak a „csíksomlyói gondolat áramkörébe” való bekapcsolása kiszélesedett, amit a székelyudvarhelyi, marosvásárhelyi, kolozsvári, budapesti rendezvények igazolnak.

Az udvarhelyszéki egyházak, felekezetek szintén kötelességüknek érezték az ifjúság támogatását, képzését. Az Udvarhelyi Református Egyházmegyei Nőszövetség elnöke, dr. Gyárfás Pálné 1931. évi jelentésében nagy jelentőségű, de ugyanakkor megoldatlan kérdésnek nevezi a leányvédelmet, amelynek megszervezését elengedhetetlennek tartotta. Falun már alig lehet leányifjúságról beszélni, mert a lányok zöme előzőnlátta a román városokat. A beszámoló adatai szerint 1931-ben 369 református vallású lány szolgált idegenben, mindössze 33-an tanultak különböző intézetekben. Ezért a nőszövetség szükségesnek tartotta, hogy mind a távollévolók, mind az itthon maradt lányok közt intenzív munka induljon meg. Az egyházmegyei nőszövetség vezetősége ennek érdekében a szervezet tagjai által készített háziipari termékekkel vett részt a marosvásárhelyi mezőgazdasági kiállításon, illetve októberben Székelyudvarhelyen önálló háziipari kiállítást rendezett. Mindkét kiállítás erkölcsi és anyagi sikert hozott, sőt a nőszövetség 50 ezer lej értékű háziipari és népművészeti termék előállítására kapott megrendelést. A két kiállítás fellendítette a székely népművészet és háziipari cikkek iránti érdeklődést, így a nőszövetség vezetősége joggal reménykedett, hogy elérkezik rövidesen az az idő, amikor minden székely hajadon előveszi népviseletét, kelengyéjét maga készíti el, s nem kényszerül arra, hogy elhagyja szülőfaluját.

A szőttesek előállítására új háziipari ágat teremtett az iparosítás terén akkor még nagyon elmaradt Székelyföldön. Ez a háziipar egyben a szőttes szőnyegek, csergék, len- és kenderszőttesek iránti keresletet is megnövelte. A háziipar és a népművészet fellendítésében szakszerű irányítást Haáz Rezsőtől, a székelyudvarhelyi református tanítóképző tanáratól kaptak, aki maga is nagy érdeklődést mutatott a népművészet iránt, évtizedeken át gyűjtötte tanítványaival együtt a tárgyi emlékeket. A régi székely varrottások felelevenítése érdekében a nőszövetségi vezetőség – Haáz Rezső bevonásával – Bertalan Vilmát szakképzett varrónővé képezte ki, aki 1931 elejétől eljár az egyes nőszövetségekhez, hogy az

História

asszonyokat és leányokat bevezesse a munkafolyamatba.

A Székelykeresztúri Református Nőszövetség háziipari szakosztályának munkája 1931. augusztus és 1932. január között 37.000 lejes forgalmat hozott, aminek több mint egyharmada munkadíjként a székely asszonyok kezébe jutott. Ezenkívül Bethlen Mária grófnő további 35.000 lej értékben rendelt háziipari terméket. Habár ezek a megrendelések nem jelentettek jelentős összeget, mégis számottevő bevételhez juttatták az Udvarhely környéki asszonyokat és lányokat akkor, amikor a gazdasági világválság éveiben nem sok kereseti lehetőség adódott még a városokban sem.

A népművészet és háziipar fellendítése mellett az egyházmegyei nőszövetség számos tanfolyamot is szervezett az otthonmaradt leányok számára. 1933 nyarán négyhetes női gazdasági tanfolyamot indítottak el a Székelykeresztúri Unitárius Téli Gazdasági Iskolában a vidék leányai részére. A cél azoknak a háztartási és gazdasági ismereteknek az átadása volt, amelyek birtokában jövőbeli családjuként fokozni tudják a család jövedelmét. A napi három elméleti óra mellett főleg gyakorlati ismereteket nyújtottak: háztartástant, egészségtant, baromfi- és sertésstenyésztést, gyümölcsstermesztést, gyümölcs- és zöldségkonzerválást, tejfeldolgozást és méhészetet.

Az egzisztenciateremtés és -fenntartás lehetőségeinek megmutatása, s ezáltal az otthonmaradás feltételeinek biztosítása mellett a nőszövetség nem hanyagolta el a lányok lelki gondozását sem. A nőszövetség keretében működő 31 asszonyi bibliakör mellett 13 leány bibliakör is működött 226 taggal. Évente többszáz vallásos és kulturális estélyt is szerveztek. A román hatalomnak az anyanyelvű oktatás elsvasztására tett kísérlete ellensúlyozására pedig 35 vasárnapi iskolát tartottak fenn.

Forró Albert

*Ezer Székely Leány Napja,
Csíksomlyó
Seiwarth László felvételei (1936)
Krizsa János Néprajzi Társaság
fotóarchívuma
(11399, 11397, 11398, 11400 jelzetek
alatt)*

